

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Hanîfe, *el-Âlim ve'l-müte'allim* (nşr. M. Zâhid Kevserî, trc. Mustafa Öz, *İmam-ı A'zamın Beş Eseri* içinde), İstanbul 1981, s. 11-12; Eş'arî, *Makâlât* (Ritter), s. 132-154; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Bekir Topaloğlu – Muhammed Aruçi), Ankara 1423/2003, tür.yer.; a.mlf., *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 40, vr. 17^a, 42^a, 63^a, 87^a, 93^{a-b}, 136^a, 138^a-139^b, 239^a, 249^b, 414^a, 442^a, 474^b-475^b, 537^a, 539^a, 558^b, 569^a, 640^{a-b}, 665^a, 681^a, 708^a, 862^a, 872^b, 903^{a-b}; Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Beyrut 1985, I, 62-63, 86-87, 169-170, 397; IV, 169-170, 316; a.mlf., *el-Fuşûl fi'l-uşûl* (nşr. Uceyl Câsim en-Neseffî), Küveyt 1414/1994, I, 149, 164; III, 369, 380; IV, 94-95, 140, 301-302; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 255, 259-260; Ebû'l-Yûsr el-Pezdevî, *Uşûlü'd-dîn* (nşr. H. P. Linss), Kahire 1383/1963, s. 2; Neseffî, *et-Temhid fi uşûli'd-dîn* (nşr. Abdülhay Kâbil), Kahire 1407/1987, s. 2-3, 16-17, 21-22, 41-47, 81-83; a.mlf., *Tebşirâtü'l-edile* (Salamé), I-II, tür.yer.; Şehristânî, *el-Milel* (Kilânî), I, 139-146; Nüred-din es-Sâbüni, *el-Bidâye fi uşûli'd-dîn* (nşr. Bekir Topaloğlu), Dimaşk 1399/1979, s. 28, 86; Fahreddin er-Râzî, *Münâzarât* (nşr. Fethullah Huleyfi), Beyrut 1966, s. 23-24; İbn Yahyâ, *Şerhu Cümeli uşûli'd-dîn*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1648/2, vr. 18^a, 121^a, 161^{a-b}, 168^b; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, VI, 46; Sübkî, *Tabakât*, III, 384; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, II, 461; Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* (nşr. Abdurrahman Umeire), Beyrut 1409/1989, V, 231-232; Bezzâzî, *Menâkıbü Ebî Hanîfe*, Beyrut 1401/1981, II, 122; İbnü'l-Murtazâ, *Tabakâtü'l-Mu'tezile*, s. 120, 130; İbnü'l-Hümâm, *el-Müsâyere* (Kemâleddin İbn Ebû Şerîf, *el-Müsâmere* içinde), Kahire 1307, s. 112-113, 133-137, 151-157, 160-162, 170-171, 185; Hayâlî, *Şerhu'l-Kâşidetü'n-nüniyye*, İstanbul 1318, s. 18, 26, 70, 75-90, 95; İbn Kutluboğa, *Hâşiye 'ale'l-Müsâyere* (Kemâleddin İbn Ebû Şerîf, *el-Müsâmere* içinde), Kahire 1307, s. 21, 52-57, 69, 85-86, 137-138, 178-180, 212-215, 245-251, 296-298, 300-302, 338-347; *Tecrid Terce-mesi*, VI, 12; Kemâleddin İbn Ebû Şerîf, *el-Müsâmere*, Kahire 1307, s. 10-11, 16-21, 68-69, 75-80, 84-87, 165-166, 176-177, 193-202, 214-227, 238-240, 244-246, 252, 285-287, 315-330, 332-337; Beyâzîzâde Ahmed Efendi, *İşârâtü'l-merâm min 'ibârâtü'l-İmâm* (nşr. Yûsuf Abdürrezzâk), Kahire 1368/1949, s. 28, 39, 46-47, 50-51, 53-55, 56, 60-61, 63, 66-67, 72-73, 75-84, 85-95, 106, 110-112, 114-115, 119, 122-124, 136, 182-183, 189, 210-214, 235-261, 278-280, 313-319, 322; ayrıca bk. M. Zâhid Kevserî'nin girişi, s. 4-9; Dâvûd-ı Karşî, *Şerhu'l-Kâşidetü'n-nüniyye*, İstanbul 1318, s. 14-18, 22-23, 33, 36, 38-39, 40-61, 65-68, 69-70, 96, 101-106, 112, 118, 121-125, 126-129; İzmirli, *Yeni İlm-i Kelâm*, I, 81; II, 5-56; a.mlf., *Muassalü'l-kelâm ve'l-hikme*, İstanbul 1336, s. 75; Arapkirli Hüseyin Avni, *İlm-i Kelâm*, İstanbul 1331, s. 71-75; Ömer Nasuhi Bilmen, *Muvazzah İlm-i Kelâm*, İstanbul 1339-42, s. 120-142; Mustafa Sabri Efendi, *Mevkûf'ül-beşer tah-te sultânî'l-kader*, Kahire 1352, s. 57-58, 69-78, 103-104, 139-145, 160-164; I. Goldziher, *el-'Akıde ve's-şer'ia fi'l-İslâm* (trc. M. Yûsuf Mûsâ v.dğr.), Beyrut 1911, (Dârü'r-râidî'l-Arabî), s. 111; Ahmed Ermi, *Zuhrü'l-İslâm*, Kahire 1966, IV, 92-95; M. Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül*

Devri (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 390-393; İbrâhîm Medkûr, *Fi'l-felsefeti'l-İslâmiyye*, Kahire 1983, II, 56-58, 123-125; M. Ebû Zehre, *Târîhu'l-mezâhibi'l-İslâmiyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikri'l-Arabî), s. 177-181; Ahmed b. Avazullah el-Harbî el-Lüheybî, *el-Mâtürîdiyye: Dirâse ve takvîm*, Riyad 1413, s. 513-517; Bekir Topaloğlu, *Kelâm İlmî: Giriş*, İstanbul 1993, s. 25, 120-124; a.mlf., "Ebû Mansur el-Mâtürîdî'nin Kelâmî Görüşleri", *İmam Mâtürîdî ve Maturidilik* (haz. Sönmez Kutlu), Ankara 2003, s. 202; Şemseddin es-Selefi el-Efgânî, *el-Mâtürîdiyye*, Taif 1419/1998, II, 366-367; III, 347-381, 712; Şükrü Özen, *Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin Fıkıh Usûlünün Yeniden İnşası* (basılmamış doçentlik çalışması, 2001), İSAM Ktp., nr. 95434, s. 5-23; M. Sait Yazıcıoğlu, "Mâtürîdî Kelâm Ekolünün İki Büyük Siması: Ebû Mansur Mâtürîdî ve Ebû'l-Muîn Neseffî", *İmam Mâtürîdî ve Maturidilik*, s. 162-171; Sönmez Kutlu, "Ebû Mansur el-Mâtürîdî'nin Mezhebi Arka Plânı", a.e., s. 121-146; Ulrich Rudolph, "Mâtürîdîliğin Ortaya Çıkışı" (trc. Ali Dere), a.e., s. 294-303; Wilfred Madelung, "Mâtürîdîliğin Yayılışı ve Türkler" (trc. Muzaffer Tan), a.e., s. 305-319; Yusuf Ziya Yörükan, "İslâm Akaid Sisteminde Gelişmeler ve Ebû Mansûr-i Mâtürîdî", *ACİFD*, II (1953), s. 127-128.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

MÂÛN SÜRESİ

(سورة الماعون)

Kur'ân-ı Kerîm'in
yüz yedinci sûresi.

Sûrenin tamamının veya son dört âyeti-nin Medine döneminde nâzil olduğu şek-linde rivayetler varsa da (Âlûsî, XXX, 241) müfessirlerin çoğunluğu Mekke devrinin ilk yıllarında indiğini kabul etmektedir. Adını son âyetindeki "mâûn" kelimesin-den alır. Bu kelime "zekât; komşular ara-sında sıkça ödünç alınıp verilen çeşitli ev eşyası" anlamlarına gelmektedir (aş. bk.). "Eraeyte, Dîn, Tekzîb, Yetîm" sûresi olarak da adlandırılır. Yedi âyet olup fâsılası ن . م harfleridir.

Kısa bir sûre olmasına rağmen Mâûn sûresinde inkârcıların, din konusunda sa-mimiyetsiz ve iki yüzlü insanların ahlâkî ve içtimâî kötülüklerini tanıtmak sureti-yile önemli mesajlar verilmiştir. Sûre, içe-riğinin önemine muhatapların dikkatini çekmek maksadıyla, "Dini yalanlayanı gör-dün mü?" şeklindeki soru ifadesiyle baş-lamaktadır. Müfessirler buradaki "dîn" kelimesinin "Kur'an, uhrevî yargı, Allah'ın hükmü, İslâm" gibi anlamlara geldiği gö-rüşündedir (İbnü'l-Cevzî, IX, 244; Fahred-din er-Râzî, XXXII, 112). Bu âyetin, Mekke müşriklerinden olan ve kıyameti inkâr eden Âs b. Vâil hakkında nâzil olduğu ri-vayet edilmektedir. Daha sonra, dini asıl-sız saymanın insanın ahlâkında meydana

getirdiği olumsuz etkilere yetimlere karşı şefkatsiz davranıp onları hor görme örne-ğiyle vurgu yapılır. Kur'an-ı Kerîm'in başka âyetlerinde de yetimlerin mallarının ve haklarının korunup gözetilmesine dikkat çekilmektedir (meselâ bk. en-Nisâ 4/6, 10; el-İsrâ 17/34; el-Fecr 89/17; ed-Duhâ 93/6, 9). Ardından gelen âyetle kınayıcı bir üslûpla yoksulların yiyeceklerini ken-dileri sağlamadıkları gibi başkalarını da buna özendirmekten uzak duranlara işa-ret edilir. Âyetle "yoksulları doyurmak" yerine "yoksulun yiyeceği" denilmek su-retiyle varlıklı olanların malında yoksulla-rın haklarının bulunduğu belirtilmekte-dir. Nitekim bu husus, "Onların mallarında isteyen ve yoksulun hakkı vardır" meâ-lindeki âyetle de ifade edilmektedir (ez-Zâriyât 51/19).

Sûrenin son dört âyetinde ibadetlerine riya karıştıranlar, iyiliğe engel olanlar ve ya yoksullardan ihtiyaç duydukları şeyleri esirgeyenler kınanmıştır. İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayete göre 5. âyetle, yalnız kaldıklarında namazı terkedip baş-kalarıyla birlikte iken namaz kılan mûna-fıklar kastedilmiştir (Taberî, XXX, 201; Kur-tubî, XX, 212). Bu âyetle namazı ciddiye almayan, eğlence kabilinden namaz kılan kimselere dikkat çekildiği şeklinde de yo-rumlar mevcuttur (Taberî, XXX, 201-202). Bazı müellifler, Mekke döneminde mûna-fıkların bulunmadığını ve müşrik Arap-lar'ın da kendilerine özgü bir tür namaz kıldıklarını ifade ederek sûrenin ilk bölü-münde olduğu gibi bu âyetlerde de Mekke müşriklerinin kastedildiğini söylemişler-dir (Ateş, XI, 116 vd.; Birkeland, IX [1958], s. 19, 26-27, 29).

Son âyetle dini asilsiz sayanların "mâ-ûn" a da engel oldukları belirtilmiştir. Hz. Ali, İbn Abbas, İbn Ömer, Dahhâk ve İkrî-me buradaki mâûnu zekât olarak açıkla-mışlardır. İbn Abbas'tan gelen diğer bir rivayete göre ise kelime, insanların gün-lük hayatlarında birbirlerinden ödünç alıp verdikleri maddeleri ifade etmektedir (Taberî, XXX, 203 vd.). Mâûn kelimesinin sözlük anlamından hareketle bu âyetle, âhireti inkâr eden kimselerin başkalarına küçük fedakârlıklarda dahi bulunmaya-cak kadar bencil bir karakterde oldukları vurgulanmaktadır. Sûrenin en önemli mesajı, Allah'a gönülden ibadet etmekle toplumsal hayatta yardımlaşma, şefkat ve merhametini dindarlık bakımından bir-birinden ayıramayacağı hususudur.

Mâûn sûresi üzerine yapılan çalışmalar arasında M. Fatih Kesler'in *Kur'ân-ı Ke-rim'de (Mâun ve Kevser Sûrelerinde) İn-*

Mâün süresi

san Tipleri (bk. bibl.) ve Kutbettin Ekin-ci'nin *Mâün Suresi Tefsiri* (yüksek lisans tezi, 1979, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) adlı eserleriyle Harris Birkeland'in "The Interpretation of Surah 107" başlıklı makalesi (bk. bibl.) zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XXX, 200-206; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Haydarâbâd 1344, II, 214; Vâhidî, *Esbâbü'n-nü-zûl*, Kahire 1379/1959, s. 260; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 290; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-me-sîr*, IX, 244; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, XXXII, 111-116; Kurtubî, *el-Câmi'*, XX, 210-215; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, VIII, 644; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, XXX, 241-244; Elmalılı, *Hak Dini*, IX, 6162-6171; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1991, XI, 113-121; M. Fatih Kesler, *Kur'an-ı Kerim'de (Mâün ve Keşer Sûrelerinde) İnsan Tipleri*, Ankara 1995, s. 20-64; Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an* (trc. Muhammed Han Kayanî v.dğr.), İstanbul 1996, VII, 253-261; M. İzzet Derveze, *et-Tefsirü'l-Hadis: Nüzul Sırasına Göre Kur'an Tefsiri* (trc. Şaban Karataş), İstanbul 1997, I, 191-194; H. Birkeland, "The Interpretation of Surah 107", *StI*, IX (1958), s. 13-29.

KÂMİL YAŞAROĞLU

MAÛNET
(المعونة)

Herhangi bir mümine yardımcı olmak üzere Allah tarafından yaratılan olağan üstü durumlar anlamında terim (bk. HÂRİKULÂDE).

MAURITIUS
(bk. MORİTUS).

MAVERA

1976-1990 yılları arasında çıkan aylık edebiyat dergisi.

Aralık 1976 – Haziran 1984 arasındaki ilk doksan bir sayısı Ankara'da, daha sonra İstanbul'da yayımlanan derginin kurucuları Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Mehmet Âkif İnan, Aladdin Özdenören ve Ersin Gürdoğan'dır. Bazı özel sayılarının birkaç ay birleştirilerek, 96. sayının iki aylık olarak (Kasım-Aralık 1984) yayımlanması dışında genelde düzenli bir neşir seyri olmuştur. Dergi 1990 yılına kadar yayımını sürdürmüş, ardından kapanmıştır (görülebilir son sayı Ağustos 1990'da çıkan 164. sayıdır).

Mavera'nın ilk sayısında kurucular adına Rasim Özdenören'in kaleme aldığı "Mavera" başlıklı yazıda önce "mâverâ" kelimesinin anlamı üzerinde durulmuş, kelimenin bilginin deneysel olmayıp sezgisel olduğunu ifade eden felsefî bir görüşü de içine aldığı dikkat çekilmiş ve edebiyatın, amacı kendinden ibaret olan bir çalışma alanı olarak görülmediği belirtilmiştir. Çıkış amacı ise "son birkaç on yıldır çok büyük aşamalardan geçerek bugün reddi mümkün olmayan bir düzeye ulaşan yerli düşüncemizin edebiyatına yeni açılımlar getirmek" olduğu ifade edilmiş, "Mavera, bir yaşama biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin edebiyat alanındaki bir buluşma yeridir" denilmiştir (nr. 1, Aralık 1976, s. 46).

Dergiye yön verici isimler, sahip çıktıkları yerli düşünce anlayışını ve Batılı yazarları da izleyerek kazandıkları modern edebiyat zevkiyle biçimlendirdikleri orijinal ürünler ortaya koymuşlardır. Bu açıdan bakılınca şiir ve hikâyelerin yanında ilk sayılardan itibaren yayımlanmaya başlanan Cahit Zarifoğlu'nun "Yaşamak" başlıklı günlükleriyle Rasim Özdenören'in derginin fikrî arka planını veren, ortaya koydukları edebiyatın teorisine ilişkin yazıları önemli çalışmalardır. Edebiyatla uygarlık arasındaki paralelliğe dikkat çekilen "Ruhun Romanı", "Ruhun Malzemeleri", "Aşkın Edebiyat", "Malzemenin Ruh" gibi başlıklar taşıyan bu yazılarda Rasim Özdenören "İslâmî edebiyat" kavramı üzerinde de durarak ilgi çekici yorumlar yapmıştır. Bu yazılarda klasik İslâm edebiyatı ürünleriyle çağdaş İslâmî duyarlıklı yazarların eserleri karşılaştırılmakta, bugünkülerin, konusundan yazarlarının eleştiri

tirici tavrına kadar birçok bakımdan o dönem eserlerinden farklı olacağı ifade edilmekte, klasik edebiyatla bugünkü edebiyat arasında mukayese yaparken de eserin muhtevası yerine yazarın yazıya yansıyan İslâmî tavrına bakmanın daha anlamlı olacağı belirtilmektedir ("Yazarın Tavrı Önemlidir", *Mavera*, nr. 8, Temmuz 1977). Dergide daha çok kavramlardan yola çıkarak yazdığı yazılarda yeni fikrî ayrıştırmalar yaptığı görülen Rasim Özdenören'in gelenek kavramını yorumladığı, dile bakış açılarını izah ettiği ve kendileri hakkındaki bazı polemiklere cevap vermek üzere yazdığı yazılar da bu bağlamda anılması gereken çalışmalardır.

Dergide şiir, hikâye, günlük, deneme, eleştiri türündeki ürünlerin yanında farklı kişilerle yapılmış konuşmalara, edebiyat, sanat, kültür, politika konularındaki açık oturumlara da yer verilmiş, bu açık oturumlarda edebiyatta evrensellik ve yerellik, çağdaşlık kavramı, siyaset ve sanat, millî sinema, mimari, hat sanatı ve hikâye sanatı gibi konular tartışılmıştır. İlk sayıdan başlayarak derginin gövdesini oluşturan ana bölümden sonra yer alan "Çeşitlemeler" kısmında edebiyat ve sanatın aktüel konu ve olaylarına değinilmiştir. 17. sayıdan itibaren Cahit Zarifoğlu bu kısımda açtığı "Okuyucularla" sayfalarında, gelen mektupları değerlendirmiş,

Mavera'nın ilk sayısının kapağı

